

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՏՕՆԵՐ ՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԵՐՆԵՐ

Եւ Բանճ մարմին եղի եւ քնակեաց ի մեզ. եւ
սեռաք զպառաւ ցորա, զպառաւ իբրեւ զփածկի
առ ի շօրէ, իւ ցնորոք եւ ճամբարստեամբ:

(ՅՈՎՀ. Ա. 14)

Տակաւին Բեթղեհէմի մասուրի խոր-
հուրդին ու լոյսին մէջ ենք, և կ'արժէ
այդ լոյսով զիտել այդ լոյսը:

Աստուծոյ մարմնանալը, կամ մարդե-
ղութիւնը, յայտնութիւնն է յաւիտեանական
կեանքին եւ մարդկային ճակատագրին,
կեանքով մը և օրինակով մը յայտնագործ-
ուած պատմութեան մէջ, Բանը մարմին
կ'ըլլայ, Աստուած կը մարդանայ, մարդը
աստուածացնելու համար:

Երբ կը նայինք Յիսուսին, Ան մեզի
կը ներկայանայ երկու երեսներով՝ մարդ-
կային և աստուածային. Անիկա աշխարհի
մէջ է, և չէ, ժամանակաւոր է և յաւի-
տեանական, մարդ է և Աստուած: Յիսուսի
մէջ այս աշխարհը և անդեանականը, այսինքն
Նիւթ և հողին մէկտեղուած են: Իր անձին
օրինակով եւ գործով կը զօհէ Նիւթը,
այսինքն մարմինը, յաւիտեանականին, Աս-
տուծոյ: Եւ անշուշտ այդ պիտի ըլլայ
նաեւ վախճանը տիեզերքին ու մարդուն:
Իր ծնունդն ու մահը, այդ յաւիտեանական
ու մեծ իրականութեան սկզբի ու վախ-
ճանի երկու ծայրերն են, երկու բեւեռ-
ները, որոնց վրայ իրագործեց Ան ինք-
զինքը, մեզի տալով կեանքի գերագոյն
օրինակը:

Յիսուսի ծնունդով, Աստուած գործ մը
ըրաւ մարդկային պատմութեան մէջ, ըլ-
լալով մեզմէ մէկը, մեզի հետ քալելու,
մեզի հետ խօսելու, մեզի զպէնելու, և մեր
կեանքի ուղղութեան միջամտելու համար:
Պէտք չկայ ըսելու թէ կեանքը տխուր էր
և անխմատ, անբան ըլլալու աստիճան, և
անհրաժեշտ էր որ Աստուծոյ Բանը մեր
մէջ՝ գար, մարդկութիւնը իր անբանու-
թենէն փրկելու համար:

Անշուշտ Աստուած ինքզինքը յայտ-
նած՝ ու կը յայտնէ ամէն օր բնութեան և
մարդկային արտայայտութիւններուն մէջ,

Ան ինչինքը կուտայ աստղերու լոյսին եւ
ծաղիկներու գեղեցկութեանը մէջ, Շէյ-
քսբիթի և Բեթովենի գործերուն մէջ, և
աստղապարզ երկնքին վրայ. սակայն
մարդկային անձին մէջ եւ անձին ներքեւ
միայն մեզի համար կարելի պիտի ըլլար
շօշափել անկարելի կարելին, և Աստուած
մարդու մը կերպարանքով և մարդ ձեւին
ներքեւ միայն կրնար մարմնանալ, Աստուած
մնալով հանգերձ, անոր համար ռժան
մարմին եղեւ, և բնականց ի մեզ:

Անշուշտ 1949 տարիներէ ի վեր չէ որ
կը սկսի պատմութիւնը, քաղաքակրթու-
թիւնը շատ հին է, իսկ մարդկային ցիւղը
աւելի հին, բայց աստուածայայտնութիւնը
մեծ խրամատ մը կը բանայ մարդկային
պատմութեան մէջ, բաժնեկող զայն երկու
մասերու Ն.Ք. և Յ.Ք.ի: Այս թուակա-
նով Աստուած կը մտնէ պատմութեան մէջ.
և Աստուած պատմութեան մէջ կը նշա-
նակէ հողիի և Նիւթի պայքար, ինչպէս
տիեզերքի՝ նոյնպէս մարդկային կեանքի
մէջ. որուն կը իրիջամէ Աստուած, զայն
իր նպատակին առաջնորդելու համար:
Աստուած իշաւ մարդկութեան մէջ և կազ-
մեց իր Եկեղեցին, այսինքն մարդոց այն
խումբը որ ամէն օր իր կեանքը Յիսուսի
ճարտարապետած կեանքին վրայ կը փորձէ,
Նիւթի և կեանքի, աստուածային և մարդ-
կային ներհակ զօրութեանով և ողբերգու-
թեամբ:

Եւ Յիսուս մարդկային կեանքի այդ
ողբերգութիւնը ապրեցաւ հերոսական գե-
ղեցկութեամբ: Երբ կը կարգանք երեք
համատեւ աւետարանները (բառը գեղեցիկ
է), որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր կերպով
մեզի կը բերէ անոր վաւերական գործերն
ու յատկանշիչը, կը զգանք թէ հոն ապ-
րող ու մեռնող մարդը Աստուծոյ Բանին
լոյսին մէջ կը գերազանցէ ինքզինքը,
ըլլալու համար ինքզինքը: Երբ կը կար-
գանք այդ յիշատակարանները կը համոզ-
ուինք թէ Յիսուս մարդկային էր խորա-
պէս, և ամէն բանէ առաջ. ինչ որ մեր
մէջ մարդկային է իր մէջ հասաւ իր իտեա-
կան բարձրութեան. և աննշան մնացին իր
մէջ մարդէն այն բոլորը՝ որոնք նուազ
մարդկային էին:

Մասութեն միջին և ինչ, Ան իրական
մարդ մը եղաւ, և ապրեցաւ մեր մարդ-

կային բոլոր մտածումներն ու զգացումները:

Անիկա սիրով խնդաց մանուկներու, անոնց հոգիին մէջ կարգաւով Աստուծոյ արքայութեան անեղծ պատկերը. Անիկա յուզումով լացաւ Բեթանիացի քրոյքերու հետ իր սիրելի բարեկամին մահը. Անիկա որսունեղանք մարմն է զայրութեով նայեցաւ զինք հեղձող բազմութեան. Անիկա մարդկային նախանձախնդրութեամբ դժմ դրաւ ժամանակի հեղինակութեան. ունեցաւ երազ մը և ուզեց մարմին տալ այդ երազին. առարկայ եղաւ մարդոց աստիճանի եւ սիրոյն, թէ և անհաւասար չափով, ուրացուեցաւ իր ազգակիցներէն, և լքուեցաւ իր բարեկամներէն, սակայն միշտ հաւատաց թէ Աստուած իր հետ է, վասնզի հաւատարմութիւն արդարութեանը:

Իր մահով յայտնի եղաւ թէ իր ժամանակի բարոյական կեանքը ինկած էր, այլապէս պիտի չէր յաւանդէր իր նկարագիրն ու աշխարհայեացքը ունեցող մը, որ կարգանքէ միայն արժանի էր. Բայց իր կեանքը չէր կրնար մեռնիլ, Ան պիտի ըլլար սիրով, սքեռութեամբ և զոհողութեամբ հերոսը:

Բայց Ան այս բոլորով հանգերձ մարդկային էր. Ան պայքարեցաւ իր փորձութեանց դէմ, ոչ թէ գերբնական ուժերով, այլ մեզի մատչելի զէնքերով և կատարելութիւններով, եթէ Անիկա մեր կարելիութիւններէն վեր և գերբնականը ի գործ դնէր, չէր կրնար իբր օրինակ ծառայել մեզի, նոյն մակարդակին վրայ կեցած չլլայաւով: Ան իր կեանքի բոլոր պարագաներուն փորձուեցաւ մեզի նման, բայց բնաւ տեղի չտուաւ. Ունեցաւ պարզ և անպաճոյճ կեանք, իր բոլոր մտածումներն ու փորձառութիւնները տեսանելի կեանքէն, բնութեան և իր Թամանակի ընկերային վիճակներէն ելուզուած էին. Երեք չխօսեցաւ իրիւն օտար և անձանթ աշխարհէ մը եկած հրեշտակ կամ ոգի, Անիկա երկու օտքով կանգնած էր այս երկրի հողին վրայ: Բանը մարմին եղած էր իր մէջ, և մարդը աստուածացած չի շնորհօք և ճշմարտութեամբ, և անեղք որ իր հետ հաղորդակցելու բախտը ունեցան. իր լոյսով գեղեցկացած լոյսեր եղան աշխարհին:

Սակայն իր մէջ կայ գերազանցութիւն

և ինքզինքին զիտակցելու վեհութիւն մը, որ ուրիշներու քով թերեւ ժպտութիւն պիտի նկատուէր, իր մօտ բնական է եւ պատկառելի. վեր կը գտնէ ինքզինքը մարգարէներէն, կը ճինադատէ իր ժամանակի կրօնական հոսանքներն ու բարեքերը, ամէն ինչ հրահայեցաւ և անկանոն կը գտնէ, սակայն մարդոց յիմարութեան ու խեղճութեան վրայ փոխանակ ծիծաղելու և զանոնք արհամարհելու, կ'ողբայ անոնց վրայ: Ինքզինքը լոյս և ճանապարհ կը նկատէ, և իր կեանքի չափանիշով ու չափով կը պահանջէ մեկմէ, կը գծէ գեղեցիկ և լի շնորհօք կեանքի մը պատկերը, և կը հըրուսիլ մարդիկ որ իր ապրած կեանքի շըրջանակին մէջ ապրին:

Սուշին և վերջին անգամն էր որ աշխարհ հանդիսատես կ'ըլլար բարոյախօսի մը, որոնք կեանքը այնքան գեղեցիկ կերպով համապատասխան էր իր սկզբունքներուն: Անիկա կատարեալ էր և ասիկա ոչ արուեստականօրէն, Աստուած կեդրոնակէտն է իր կեանքին, Երկնային ու գերմարդկային տարազ մը, չափանիշ մը կայ իր մարդկային կեանքի և գործերու մէջ սակայն:

Սուշի մարդարէի նման չըսեր թէ ինք մեղաւոր է, և անկարող իր ստաքելութեան մէջ, պատուար մը չկայ զինք Աստուծոյ բաժնող. զԱստուած Հայր կը կոչէ, և ինքզինքը «Որդի մարդոյ», այս վերջին քաջատուութեամբ զոր Յիսուս կը սիրէ ինքզինքը որակել, երկու երես ունի, կրկնակի իմաստաւորու առաջնորդով մեր իրտքը, Զախ որ ինք «Որդի մարդոյ» ըսելով հանդերձ հարապատ Որդին է Աստուծոյ՝ վասնզի եթէ Սուշին կամ Պողոս առաքեալ գործածէին այդ քաջատուութիւնը իրենք անձին, անիկա անխառն եւ Իրտքի պիտի պիտի ըլլար: Սակայն Յիսուսի բերնին մէջ այդ սեթեւեթեալ քաջատուութիւնը կը յայտնէ իր երկնային ծագումը, և աշխարհային առաքելութիւնը:

Միւս կողմէն «Որդի մարդոյ» քաջատուութեամբ կը վաւերացուի իր վաւերական եղբայրութիւնը մարդոց հետ: Անիկա հրեայ մէ չէր այս իմաստով և չէր կրնար որեւէ ազգի մը պատկանիլ. Ան «Որդի մարդոյ» էր, ծնած մարդկային պատմութեան մէջ, և իր մէջ ունէր ամբողջ մարդկու-

թիւներ և մարդկային եղբայրութիւնը: Ազգեր իրարու եղբայր չէին, ու չէին կրնար ըլլալ: Յիսուսով և իր մէջ բոլոր մարդիկ կ'եղբայրանան: Աստուծոյ Բանը մարդեացած՝ մարմին եղած էր իր մէջ, բովանդակելու մարդկութիւնը, իր միջոցաւ փրկելու մարդկութիւնը, զայն ապա Աստուծոյ հանելու համար:

Ան փրկեց մարդկութիւնը:

Անիկա լոյս և ճանապարհ եղաւ խաւարի և մոլութեանց բաւիղներուն մէջ մոլորածներուն, իր խօսքովն ու կեանքով նորոգեց՝ և նորաստեղծեց նոր մարդկութիւն մը: Նոր գինիին համար, որուն աստուածային մատուցակն էր ինքը, նոր տիկեր պէտք էին, նորոգուած մարդկութիւն մը պէտք էր, նորէն ծնելու, ինք իր ծնունդով այդ նոր մարդկութեան ծնունդը և՛ր ծնէր, իր խաչով զայն պսակելու համար:

Իրմէն առաջ մարդկութիւնը անհոգի և անջիւղ ոսկերտոյ մըն է, ցանցնուած աշխարհի բացասականներուն մէջ, Անիկա հոգի ներշնչեց և կեանք տուաւ այդ մեռնելու ճակատագրուած ոսկորներուն, և այդ կերպով իրագործեց Յեղկիէլ մարգարէին երազը:

Մարգարէին երազը մարդկութեան գեղեցիկ երազը եղած էր, և մարդիկ միշտ գեղեցիկ կ'երազեն, բայց այդ երազին մարմին տալը Աստուծոյ միայն կարելի է, այդ կարելիութիւնը պիտի ըլլար օր մը Բանին մարգանալովը, քերելու համար մարդոց լոյս, կեանք և երջանկութիւն:

Ու կատարեալ է մարդը Յիսուսին մէջ, և ճիշդ ասոր համար կատարեալ է նաեւ Աստուածը իր մէջ: Եւ մարդն աւ Աստուած քով քով իրենց վախճանին, իրենց գերազանց ճակատագրին կը յանգին իրմով: Ինթզիկէն միայն Մասրէն մինչև Գողգոթայ որ իր գեղեցիկ կեանքի մարդկային ճանապարհը եղաւ, տեսանելի ապացոյցն է այդ իրողութեան: Եւ այս բոլորը վսեմ ու գեղեցիկ օրովնեան Ան միշտ իր մէջ և իր հետ կը զգայ զԱստուած, մարդկութիւնը իր մէջ միշտ քրդիք մը, լուսամուտ մը աշիւ օւրկէ կը ծաթի Աստուծոյ չողը, օւրկէ կ'իջնէ Աստուած իր մէջ. անոր համար Ան ինքզինքը կ'ըլլայ, ըլլալով կատարեալ մարդ և կատարեալ Աստուած,

ըլլալով Աստուծոյ և մարդոց որդին հաւասարապէս՝ և հարազատօրէն:

Իր պէս ընելը, իր պէս ըլլալ չէ անշուշտ. կրնանք լուսեմալ մարդոց ոտքեր, կրնանք իր ըսածին և պահանջին համաձայն բաժնել մեր ունեցած ուրիշներու, և ըլլալ իր նման, եթէ չունինք անշուշտ իր հոգին, վասնզի մարդու մը կեանքը ապրիլ կտրենալու համար պէտք է այդ մարդու հոգին ունենանք: Յիսուս կանուանաղիր մը չէ որ կը թողու մեղք, այլ կեանք մը գեղեցիկ, և մահ մը աստուածային: Բանը մարդ եղաւ, մարդկային կեանք ապրեցաւ լի շնորհօք և ճշմարտութեամբ, աստուածացնելու համար մարդը: Այսօր և միշտ, մենք պէտք ունինք այդ բանին. Աստուծոյ Բանը պէտք է մարմնանայ մեր մէջ, որպէսզի կարենանք իրագործել մեր մարդկայինը:

Ինչ տխուր է այժմու կեանքը, և արքան պէտք ունի ան աստուածայինով լեցուելու, ինքզինքը ըլլալու և իր մեծ ճակատագիրը իրագործելու համար: Աստուծոյ Բանը կը պոկար մեզի, և մենք անրաններ ըլլալու ճամբուն մէջն ենք, տոնելով հանդերձ ամէն ասորի Բանին ծնունդը:

Յետոյ աշխարհը առաջին անգամն էր որ յանձին Յիսուսի կը լուր մեծ կրօնուսոյց մը և բարոյախօս մը որ կատարեալ էր և մեղքէ զերծ: Վնիկա մեղք չունէր կը վկայէ Յովհաննէս, օկնիկա անարատ և անմեղ էր կը յարէ Պօղոս: Մովսէս իսրայէլի մեծ առաջնորդը և մարդկային պատմութեան մեծագոյն դէմքերէն մին, անհնազանդ գահաճեցաւ եւ մեղանչեց, ինչպէս կը վկայէ Հին Կտակարանը, և անոր համար մեռաւ: Նաբաւ լեռան վրայ, աւետեաց երկրին վարտովը սողորուն:

Հին փողովուրդներու մեծ կրօնուսոյցներէն Կոմբիկիսս և Պուտտան իրենց հետեւորդներէն մարդոց ամենէն զիտունները նկատուեցան, բայց ոչ անմեղ և կատարեալ: Աշխարհի մէջ ոչ մէկ կանանցածին չկրցաւ անտարակոյս անմեղ և կատարեալ մեռնիլ, բացի Յիսուսէն: Անոր համար է որ մարդկութեան մեծ բարեբարները, որոնք իրենց գործունէութեամբ և հանճարով երախտապարտ են թողուցեր հետագայ սերունդները, կրցնր են յարգանքի առարկայ ըլլալ, բայց ոչ պաշտամունքի, որուն

առարկայ է եղած մեր Տէրը ու կը պաշտօնի դարերէ ի վեր իրեն նուիրուած հազարաւոր տաճարներու մէջ իբր օրինակ մարմնացեալ սիրոյ, արուսթեան և եղբայրութեան:

Թէ՛ հին ժողովուրդներու պատմութեան վերջալոյսին և թէ՛ նոր ազգերու ծագման և զարգացման բովանդակ շրջաններուն, չկայ քաղաքակրթիչ և վսեմ շարժում մը որ իր վրայ չունենայ, առաւել կամ նուազ չափով, քրիստոնէութեան կնիքը: Թիսուս պատմութեան կեդրոնակէտն է, հնոցը, իր ծնունդէն առաջ պատմութեան բոլոր շարժումները իրեն կը նային և իր ծնունդէն վերջ մարդերու կիսնքը գոյն, գիծ և ուղղութիւն առած է իրմով:

Եթէ համեմատենք քրիստոնէայ ժողովուրդներու քաղաքակրթութիւնը արեւելեան հին կրօններու ազդեցութեանց հետ, պիտի տեսնենք թէ արեւելեան կրօններուն ենթարկուած ժողովուրդները խորին թլմրութեան մէջ ին տակաւին և զուրկ իրաւան պատմութենէն, որովհետեւ հեռու են ֆնացեր զարգացման և յառաջդիմութեան բնագոյնէ և ընդունակութիւններէն:

Հետեւաբար մեր Փրկչի Մենդեան տօնը, միայն անոր յիշատակը չէ. այլ մի նոր պատգամ վերածնութեան: Վասնից Քրիստոսի կրօնը արտաքին պաշտամունք ըլլալէ աւելի կեանքի զօրութիւնն է և նըպաստակ: Այդ մեծ նպատակէն և անոր իրաւորութենէն զօրանալով և անոր իրաւորութեան արգի մարդկութիւնը և չունի իր մեծ ճակատագրին մարդկական գիտակցութիւնը մարդեղութեամբ նպատակաւորուած, այլապէս մարդկային պատմութիւնը պիտի դադարէ ըլլալու այն՝ ինչ որ է այսօր, ու մարդկային քաղաքակրթութիւնը պիտի կրնաք չարունակել և բոլորել իր ընթացքը, փոխանակ ըլլալու արտում և մութ կոհիւր ժանիքի, յգիտնքի և անյուսուածութեան:

Ե.

Ի ՊԵՏՍ ԲԱՐՈՋԱՆՔ

ՔԱՐՈՋԻՍՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

ՅՕՐԻՆՈՒՄԸ

II. ԱՄԻ ԵՐԻՆՈՒՄԻ ՄԸ ՏԱՅԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գաղափարները, ներշնչումին շունչով ծլած՝ խոնուած կտմ հաւաքուած, պատրաստ են այլազան բաղակցութեանց մէջ մտնելու: Պէտք է հիմակ կաղձակբարեկէզանքնք: Ներքին տակաւին մութ ըմբռնունմներէ պէտք է անցնել անոր յստակ իմացումին (լայնից): Գործիք զգացումէն դուրս կ'ըլլեն անոր արձայնումին մէջ մտնելու համար, կամ, ըստ մեր քիչ առաջուածն բաղդատութեան, կ'ուզեն միգամածէն ախարհ մը շինել: Ուրեմն հիմակ ալ կրաւորական պիտի չըլլաք, ալ անշարժ պիտի չըլլաք աստուածին հպումին ներքեւ: Գուն ինքզ պիտի ըլլաւ աստուածը, ոտեղծագործը: Փոխանակ աղանձին՝ ականջիդ, լարը ունիս ձեռքիդ մէջ. համեմար տեղի կուտայ ցաղանդին. ճու ասիկա աւելի դժուար է ք'ընէր Հերտիտա: Աւելի դժուարին է ասիկա. այսինքն շատ աւելի ճիգ կ'ուզէ, առանց ատոր համար աւելի թանկ արժէք ունենալու: Ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտ է ան: Գաղափար մը ունենալը բան մը չէ, եթէ չենք կրնար իրականացնել զայն, եթէ չենք կրնար անցնել զայն բոլոր այն յաջողական վիճակներէն, որոնք պիտի յանգնեն սեւեռելու զայն ունկնդրին միտքին, անոր հոգիին մէջ: Արդ որպէսզի մարդ կարենայ իր յացածը տպաւորել յետոյ իր ունկնդրներուն գիտակցութեանը մէջ, և անոնց ևս ունենալ տալ նոյն յաւացումը, ասիկա քանի կարեւոր է յորինումը աշխատութեան մէջ ճիգ ընել կարգի գնելու իր գաղափարները:

Կարելի է աւելցնել հոս թէ յօրինումի այս հոգը, որ շատ ալ ընտելական չէ կարգ մը տեղերու համար մասնաւորաբար, կը պահանջուի ֆրանսական միտքէ՝ իր յունալատին կազմութեանը համար: ՅԵՐԻՆԵՐԸ